

ili zidar, jer je rukopisom sudjelovao u stvaranju njegovog današnjeg oblika. Znate, možete li veći da mikročipi imaju vjeću memoriju na svijetu? Jer se na njemu može uskladiti čitava Kongresna knjižnica u Washingtonu, ali to ipak nije sasvim točno. Čip pamti informacije o drugima, ali ne pamti memoriju o samom sebi i svom nastajanju, a slova i pisma imaju. Svakako slavni pamti svakog čovjeka koji ga je bar jednom ispisao. Zbog toga su slova metafora za narode: narod može (i treba) pamti informacije o drugima, ali ako ne pamti kako je on nastao, nikače neće imati svoju, pravu državu.

Blagdan Čirila i Metoda je državni praznik kulture i pismenosti i u Bugarskoj. U svjetu zahtjeva i zapreka koje Bugarska trenutno stavlja na put Sjeverne Makedonije prema EU, je li zajedničko kulturno, duhovno i lingvističko nasleđe više teret nege prednost u odnosima dužju državu i državi naroda? Mogu li se i smiju li se, usutru razumijevanja, na političkom, identitetiskom i lingvističkom planu povlačiti paralele između makedonsko-bugarskog i hrvatsko-srpskog pitanja?

Nije moguće povlačiti takvu paralelu najprije iz državotvornih razloga: Srbi i Hrvati živjeli su u zajedničkoj državi, a Makedonci i Bugari nisu. Kada se uzme u obzir Lotmanov pojam se-miosefre, može se reći da su Srbi i Hrvati pola stoljeća djelili (makar i pod ideološkom pritudom) zajedničku semioseferu, a ostali sa Makedoncima i Bugari imali svatko svoj kulturni prostor određen ne samo kulturnim već i državnim granicama. Naravno, kulture funkcionaliraju po principu osmoze i kapilarnog tlaka, tako da je sveludo tvrditi da su makedonska i bugarska semiosefera ostale sa Berlinškim zidom između sebe. Moja najbolja kazališna komedija je u Skoplju i u Sofiji režirača Bugarin. Imamo odične kontakte s bugarskim piscima, koji priznaju postojanje makedonskog jezika, a današnji bugarski političari – ne. Nakon toga, kada ješto znanost stavila u službu ideologije, posebno jezikoslovje. Radi se o Sanstefanskom sну Bugarske da se Makedonci proglaše Bugarsima, i da se putem „zajedničke povijesti“ (koju već fabriciraju makedonski i bugarski političari zlorabeći znanost, te varaju nekakve zajedničke komisije povjesničara), dođe do jednog međodramskog hepiđen raspleta, krvotoričev povijesne činjenice. A povjesne činjenice su jasne: nije Makedonija napala Bugarsku, već je Bugarska napala Makedoniju u Drugom svjetskom ratu. I još dađe, Makedonija nikada nikoga nije okupirala u povijesti. Unatoč tome, danas se ipak došlo čak i do u osnovi infantilne političke ideje da se napiese, posredstvom „svjetskih historičara“ objektivna povijest. Kako je moguće da su povjesničari koji sjede u tvoj bilateralnoj komisiji prihvatali da budu protiv znanosti, jer je svima rijama jašno da je „objektivna povijest“ contradictio in adiecto, kao drenvo Željezo. Pa povijest je u bitti testimonijalna, jer je povijesničar događaj uvijek fokaliziran kroz ideološke i psihosloške leće-ovidećivanja. Također, svim pravim povjesničarima je sasvim jasno da je povijest već sama po sebi palimpsest, posebno kada su susjedne semiosefe u pitanju. Zašto onda pisati novi palimpsest povijesti, ovaj put u političkom ključu „razumijevanja i političke tolerancije“ (pa se trebaju izbrisati za nekoga „neugodne povijesne činjenice“), ako ne samo kada dokaz pred EU da smo mi u Makedoniji spremni na sve, samo da bismo se našli u društvu odabranih? Mislim da je to previška cijena za Makedoniju, koju je već promijenilaime pa se sada zove Sjeverna Makedonija. Povijest bazirana na konzenuzu nije povijest, već politički diskurs tolerancije iz interesa. A o jeziku da i ne govorimo: on ne može biti rezultat političkog kompromisa. To je pokazao i srpsko-hrvatski lingvistički eksperiment koji se zvao s jedne strane srpsko-hrvatskim, a s druge strane hrvatsko-srpskim jezikom. Jezik se ne može propisivati niti uređivati političkim dekretom jer je

ontima koj u pisma kao što su latinka, glagoljica i cirilica upisuju političke, ideološke i ratne sukobe iz novije povijesti?

Nikav ideološki znak se ne smije upisivati u pismajer ona služe za stvaranje ljestve, prije svega. Nazalost, naučili su nas da mrzimo ne samo narode, već i pisma. Mrziti pismo, to znači mrziti čovjeka koji ispisuje tu pismo. Politika i ideologija su se, naizmjest, upisale i metastazirale čak i u grafičem. Makedoniji se, recimo, mogu naći prometni znaci na kojima je Makedonci prekrizali albansku latinsku kojom je ispisano ime grada, pa ga napišu cirilicom. Sto to znači? To prvo znači da su oni koji su to učinili žrtve političkih generalizacija („Svi Makedoni su tlačitelji Albanaca“) i „Svi Albanci su secesionisti koji dočepljaju i veliku Albaniju“). Onda je došla druga utopčavajuća smejedba, ili, točnije, ideološki metonim: mrijžna je prešla s pripadnika jedne nacionalnosti na njegovo pismo, te na njegovu ruku. A ruka je stvorila čovjeka. Zato, gospodni političari, dalje ruke o pisma svih ki koji dijele ljudi po nacionalnosti i konfesiji. Pa vam čak ta podjela ide dotele da kažete da su oni koji koriste „vase“ pismo ljudi, a oni koji ga ne koriste – „manje ljudi“.

U Hrvatsku su dosad i Izdanju Algoritma objavljeni vaši roman „Pupak svijetu“ iz 2000. i „Vježica“ iz 2006. Kako je došlo do suradnje s TIM preosmom i li bila voća sugestija da se kao sljedeći roman u prijevodu Borislava Pavlovića na hrvatskome pojavi upravo „Azbuka za nepoštu“ iz 1994. godine?

Poznat sam po tome da se upoređe ne brinem o pojavitvju svojih knjiga na stranim jezicima. Sve što je dosad objavljeno u inozemstvu (mislim da sam preveden na desetak jezika) pojavilo se isključivo zastupom mojih prijatelja u raznim zemljama. U tom smislu, my akademski kolega i osobni prijatelj, hrvatski makedonist Borislav Pavlović zaslužan je za sve više baratamo s likom pisma, a ne jezikom samim. Simulkrumi i galaksija slika će nam doći glave, jer stvaraju zbijli koja je realnija od zbijlje. Ja znam ponekad prirediti pojedinim studentima Sok pa zatražiti da napisi esej rukom. Da osjeće značaj pisma, a ne samo sliku pisma. Da se polako shvaća značaj misije Čirila i Metoda vidi se i po tome da se u Europi, i to ne samo kod slavenskih naroda, sve više budi i svijest o jezicima, o njihovoj posebnosti. Neki to proglašavaju nacionalizmom, a ja mislim da se prije svega radi o jednoj semiotičkoj samovisnosti naroda: oni različito gledaju na svijet jer je jezik prvi „krojač“ svijeta u pojmove, a jezici su različiti krojači pojmove. Jedna ista riječ u različitim jezicima ima različito semantičko polje. Zato jača svijest da se čovjek ne radia u akuterskoj klinici, već da se zbilja radna tek u svom jeziku. Mislim da to osjećanje na slavenskom istoku raste iz dana u dan. Jezik ne razlikuju samo gramatika i rječnik, već i pojmanje svijeta.

Kako gledate na cirilometodsku tradiciju u Hrvatskoj? Imate li što poručiti

Povijest bazirana na konsenzusu nije povijest, već politički diskurs tolerancije iz interesa. A o jeziku da i ne govorimo: on ne može biti rezultat političkog kompromisa. To je pokazao i srpsko-hrvatski lingvistički eksperiment, upozorava Andronovski

Ako narod ne pamti kako je nastao, nikada neće imati svoju, pravu državu

ski, Hrvat, pravi je velespolan makedonske književnosti u Hrvatskoj. Najdublja zahvalnost i nakladniku, jer je TIM press naklonjen promicanju književnosti Makedonije (bez obzira na nacionalnu pripadnost autora), te je dosad objavljeno nekoliko najvažnijih naših književnika.

nije pravo pitanje hoće li papir umrijeti, već hoće li suza umrijeti, premda smo je već na displeju zamjenili stikerom koji označava slobomjeno srce. Ali, to je ponovo slika tuge, a ne suza sama, koja rukopisu na papiru doda je „višak“ značenja.

Koliko je danas u Sjevernoj Makedoniji interes za književnost ostalih naroda iz nekadašnje zajedničke države, a osobito za hrvatsku koju vi predajete te na Filološkom fakultetu u Skoplju?

Na primjer, koliko je bio nekada, a koliko je danas u makedonskom kulturnom prostoru i u svijest prišutan Anton Gustav Matos, na kojem se vi magistrirali radom „Matosova zvona“ koji je u makedonskoj Matici hrvatske objavljen 2005. i u Hrvatskoj?

Nazalost, taj interes, posebno kod šire publike, jenjava iz godine u godinu. Sve se svodi na osobne kontakte pisaca koji su prijatelji, pa prevodimo jedni druge, ili preporećujemo svoje prijatelje za prijevod. Ništa sustavnije ne postoji, u smislu neke intenzivnije suradnje kulturnih državnih instanci. A vi morate prvo sustavno osigurati ponudu pisaca iz drugih kultura, pa tek onda očekivati interes. Interes ne može postojati bez ponude. Srećom, ostala je akademska sredina: na Filološkom fakultetu u Skoplju se sustavnije i već tradicionalno izuzivaju hrvatski jezici i hrvatska književnost, i na to odjelicima za makedonski jezik i makedonsku književnost, a ne općenito i komprimirano, samo na slavistici. Izuzivaju se i književnosti ostalih naroda nekadašnje zajedničke države, jer je to prirodni lingvo-estetički kontekst u kojem se razmatra i makedonska književnost. Utjecaji između tih književnosti su vidljivi, posebno za makedonsku književnost, koja, na primjer, sve svoje sonete dvadesetog stoljeća duguje upravo Matosu: on je bio najbliži europski uzor za podražavanje simbolizma i njegovo presadviranje na tlo makedonske književnosti. Trudim se da kao profesor hrvatske književnosti uvijek pokazujem te točke dodira makedonske i hrvatske kulture. Ja sam taj predmet naslijedio od profesora Atanasa Vangelova, on da Gane Todorovskog, a to su bili kroatisti koji su imali intenzivne kontakte s hrvatskim velikanim jezikoslovima te teorije književnosti, kod kojih sam i ja imao privilegiju studirati na post-diplomskom studiju.

Moram vam priznati da mi ruka i mozak još uvijek zupnju i nekako okljeuvaju svaki put kada moram na pisati Sjeverna Makedonija. U vašem je pisanju, kao i teoretičarskom radu, iznimno važna semiotika. Kako iz 99. aspecta gledate na promjene imena u vašoj državi? Koliko imate utjecće na pojedinačni i kolektivni osjećaj identiteta i u njega povezanih emocija?

U svojoj „Filozofiji gramatike“ Otto Jespersen kaže nešto vrlo važno za sve jezikoslove, ali možda je to važnije za današnje makedonske političare. On, naime, tvrdi da je u jednom identitetiskom smislu pridjev važniji od imenice, jer se stvari (supstratum) sastoje od osobina i da ne postoje same po sebi. Jer, kada kažete „jabuka“, vi ste tom imenicom rekli nešto o identitetu (ili točnije o klasi identiteta), ali upravo pridjev daje nijanse identiteta, jer može postojati žuta, crvena, zelena, pječava, čak i trula jabuka. Mi smo dodali pridjev „Sjeverna“ smatrajući da je to najmanja šteta od preimenovanja, jer smo smatrali, suprotno Jespersenu, da su stvari važnije od osobina. Ali nije tako. Dovoljno je da samo umjesto „crvena“ stavite „drvena“ jabuka, i onda ste sasvim promjenili identitet, jer drvena jabuka nije uopće jestiva. Mislim da smo nesmotreno dodali pridjev Sjeverna, ne pomislijajući da smo time otvorili proces potiranja makedonskog identiteta: povijesti i jezika. Jabuka razdora je postala Sjeverna, ali sada se može postaviti pitanje – a čija je to sjeverna jabuka? Bugari već tvrde da je njihova, jer su oni, kao članica EU, u geopolitičkom zemljopisu „iznad nas“, što znači – sjevernije od našeg sjevera.